

FRÁSÖGN

af þingmannaráðstefnu um norðurskautsmál í Nuuk 11.–13. september 2022

Þingmannaráðstefna um norðurskautsmál var haldin 11.–13. september 2022 í Nuuk og var danska þingið í gestgjafahlutverki. Ráðstefnan fór fram án þátttöku Rússa þar sem starf Norðurskautsráðsins og þingmannaráðstefnunnar um norðurskautsmál hefur verið stöðvað tímabundið vegna ólögmætrar innrásar Rússa í Úkraínu. Ráðstefnan bar yfirskriftina: Ráðstefna þingmanna á norðurslóðum - norrænt og norður-amerískt samstarf (e. *Arctic Parliamentary Summit – Nordic and North American Collaboration*). Helstu málefni á dagskrá voru loftslagsbreytingar, sjálfbær efnahagsþróun og mannlíf á norðurslóðum. Einnig fóru fram pallborðsumræður um geðheilbrigðismál, lýðræði, forystu kvenna og kvikmyndagerð á norðurslóðum. Þá voru kynnt verkefni og áherslur Grænlandinga í málefnum norðurslóða. Ráðstefnuna sóttu fyrir hönd Alþingis Líneik Anna Sævarsdóttir, formaður Íslandsdeildar, Eyjólfur Ármannsson, varaformaður, og Berglind Ósk Guðmundsdóttir auk Örnú Gerðar Bang, ritara Íslandsdeildar.

Ráðstefnan hófst á því að gestir voru ávarpaðir og boðnir velkomnir af grænlenzku þingkonunni Aaja Chemnitz Larsen, formanni þingmannanefndarinnar. Hún lagði áherslu á mikilvægi áframhaldandi samstarfs á norðurslóðum, þrátt fyrir að Rússar taki ekki þátt í samstarfinu að sinni. Nauðsynlegt sé að beina sjónum að loftslagsbreytingum og mannlífsþróun auk alþjóðlegrar samvinnu og þess að viðhalda friði og stöðugleika á svæðinu. Einnig ávörpuðu ráðstefnuna í gegnum fjarfundabúnað utanríkisráðherra Danmerkur, Jeppe Kofod, og forsætisráðherra Grænlands, Múte B. Egede, auk þess sem Sara Olsvig, formaður heimskautaráðs Inúíta (e. *ICC Inuit Circumpolar Council*), hélt erindi og svaraði spurningum ráðstefnugesta.

Ráðstefnan skiptist í þrjá hluta og var fyrsti hluti hennar tileinkaður umfjöllun um mannlíf á norðurslóðum, annar um loftslagsbreytingar og þriðji hluti hennar var tileinkaður umfjöllun um sjálfbæra efnahagsþróun á norðurslóðum. Í umræðum um mannlíf á norðurslóðum var lögð áhersla á réttindi frumbyggja, varðveislu menningararfleifðar þeirra og mikilvægi þess að þeir hafi rödd. Sjónarhorn þeirra þurfi að koma fram og það megi m.a. gera með því að auka sýnileika þeirra í fjölmiðlum og kvikmyndum. Upplifun og sjónarhorn frumbyggja þurfi að njóta aukins sannmælis og viðurkenningar. Jafnframt var rætt um leiðir til að yfirstíga miklar fjarlægðir milli samfélaga á norðurslóðum. Kynntar voru leiðir til að byggja upp dreifbýlissamfélög með bættum nettengingum svo efla megi fjarheilbrigðis- og velferðarþjónustu sem og rafræna námsmöguleika á Grænlandi. Eyjólfur Ármannsson benti á mikilvægi þess að styðja við varðveislu og þróun tungumála frumbyggja. Enn fremur sé brýnt að auka aðgengi að fjarkennslu og stafrænni tækni á norðurslóðum.

Í umræðum um loftslagsbreytingar var lögð áhersla á nauðsyn þess að draga verulega úr losun gróðurhúsalofttegunda á norðurslóðum og auka notkun grænna og endurnýjanlegra orkugjafa. Auka þurfi fjármagn til loftslagsrannsókna og stuðla að þátttöku frumbyggja í alþjóðlegum samningaviðræðum í baráttunni gegn hlýnun jarðar. Í umræðum um sjálfbæra efnahagsþróun á norðurslóðum var áhersla lögð á mikilvægi þess að íbúar norðurslóða verði í forystu við að leita lausna við nýtingu grænna og endurnýjanlegra orkugjafa fyrir sín samfélög sem nýst gætu víða um heim. Nú þegar sé framkvæmd hafin á verkefnum í Grænlandi, t.d. frekari nýtingu vatnsafls, tilraunir með sólarrafhlöður og ræktun grænmetis í gróðurhúsum í Nuuk og kynntar voru hugmyndir um hvernig nýta megi „jöklamjöl“ til áburðar.

Líneik Anna Sævarsdóttir hélt erindi um geðheilbrigði og forvarnir með áherslu á „íslenska módelið“, auk þess sem hún nefndi vinnuna við lagasetningu um farsæld barna, geðheilbrigðisstefnu til 2030 og lagði áherslu á mikilvægi fjölbreyttra verkefna sem stuðla að geðheilbrigði. Hún sagði geðheilbrigði einstaklinga snúast um öll samskipti í samfélaginu, ekki

síst samskipti í fjölskyldum og aðgang þeirra að samþættri þjónustu heilbrigðiskerfis, skóla og félagsþjónustu. Viðhald og efling geðheilbrigðis sé viðvarandi áskorun þó vaxandi umræða hafi átt sér stað um geðheilbrigðismál á síðustu árum. Markmiðið sé að allir einstaklingar séu virkir í samfélaginu og upplifi það daglega að þeir tilheyri því samfélagi sem þeir eru hluti af. Hún sagði víða tækifæri til úrbóta og nefndi í því sambandi íslenska módelið, sem var hannað fyrir 25 árum síðan með það að markmiði að draga úr vímuefnaneyslu unglunga. Módelið byggir á þeirri forsendu að áhrifaríkasta leiðin til að koma í veg fyrir vímuefnaneyslu unglunga sé að veita þeim upplýsingar, stuðning og tækifæri. Líneik sagði módelið hafa skilað góðum árangri á Íslandi, það sé í notkun í fleiri löndum og að hún sé sannfærð um að það geti einnig skilað árangri víða á norðurslóðum..

Undir lok ráðstefnunnar kynnti Larsen samantekt sína af fundinum. Í henni lagði hún m.a. áherslu á að réttindi frumbyggja séu virt og viðurkennd, þar á meðal tilmæli frá heimskautaráði Inúíta, ICC, og Samþinginu. Enn fremur sagði hún brýnt að efla aðgerðir á sviði geðheilbrigðis með áherslu á forvarnir gegn sjálfsvígum, kynferðislegri misnotkun á börnum og misnotkun áfengis. Þá sagði hún brýnt að búa ungu fólki á norðurslóðum góð starfsskilyrði og tækifæri til menntunar til að auka möguleika samfélaga á norðurslóðum . Mikilvægt sé að leitast verði við að auka hæfni afskekktara samfélaga með stafrænni þróun.

Að lokum var þátttakendum boðið til næstu ráðstefnu þingmannanefndar um norðurskautsmál sem fyrirhugað er að halda árið 2024 í Svíþjóð. Þingmannanefnd um norðurskautsmál fundaði ekki í tengslum við ráðstefnuna en næsti fundur hennar verði haldinn í Bandaríkjunum fyrri hluta árs 2023. Frekari upplýsingar fást hjá ritara Íslandsdeildarinnar og á vefsvæðinu <http://www.arcticparl.org>.